

СЕКЦІЯ 4 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.338.4

Бохонко І.В.*аспірант кафедри менеджменту організації
Національного університету «Львівська політехніка»*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто теоретичні засади операційної діяльності, операційний менеджмент, завдяки якому відбувається якісне функціонування операційної діяльності, та злагодженість функціонування операційної системи. Виявлено недоліки операційної діяльності енергетичних підприємств і на основі цього запропоновано методи їх удосконалення.

Ключові слова: електроенергетика, операційна система, витрати, енергоринок, енергетичне підприємство, лінії електропередач.

Bohunko I.V. СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ОПЕРАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены теоретические основы операционной деятельности, операционный менеджмент, благодаря которому происходит качественное функционирование операционной деятельности, и слаженность функционирования операционной системы. Выявлены недостатки операционной деятельности энергетических предприятий и на основе этого предложены методы их совершенствования.

Ключевые слова: электроэнергетика, операционная система, расходы, энергорынок, энергетическое предприятие, линии электропередач.

Bohunko I.V. ESSENCE AND FEATURES OPERATING POWER PLANTS

In the article the theoretical bases of operations, operational management through which the quality of functioning of operations, coordination and functioning of the operating system. Revealed deficiencies operating power plants and on the basis of the methods for their improvement.

Keywords: electricity, operating system, costs energy market, power plants, power lines.

Постановка проблеми. У процесі здійснення підприємством фінансово-господарської діяльності важливе місце відведено аналізу оцінки його діяльності. За твердженням провідних вчених-економістів, саме аналіз ефективного функціонування діяльності підприємства для досягнення поставленої мети та реалізації головної місії підприємства дає змогу оцінити його операційну діяльність. Енергетичні підприємства мають свою специфіку діяльності, тому, у свою чергу, і операційна діяльність є специфічною та потребує впровадження багатьох нововведень для ефективною діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою удосконалення операційної діяльності займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В.Г. Андрійчук, Л.А. Бернштейн, М.Т. Білуха, І.А. Бланк, О.В. Єфімова, С.Ф. Покропивний, П.Д. Лежнюк, Л.Г. Ловінська, С.В. Мочерний. Водночас залишається невирішеним питання формування операційної діяльності енергетичних підприємств.

Мета статті полягає в узагальненні підходів до вивчення операційної діяльності, обґрунтуванні вимог до операційної діяльності енергетичних підприємств, з'ясуванні основних недоліків в операційній діяльності підприємств та запропопуванні шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основу операційної діяльності більшості підприємств становить виробничо-комерційна або торгівельна діяльність, яка доповнюється здійсненням інвестиційної та фінансової діяльності. Операційна діяльність підприємства є пріоритетом, тому другорядні види діяльності можуть носити лише підтримуючий

характер. На відміну від інвестиційної або фінансової операційна діяльність орієнтується на ринок споживача товару, виробленого безпосередньо підприємством, вимагає значних витрат праці, частих регулярних господарських операцій.

Електроенергетика – провідна галузь енергетики, що охоплює виробництво, передачу та розподіл електроенергії. Тому витрати, які пов'язані з її передачею, мають вагоме місце для їхнього вивчення. Операційна діяльність підприємства – це основна діяльність, яка пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції (робіт, послуг), забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства.

Операційна діяльність суб'єкта господарювання визначена О.В. Єфімовою як «сукупність типових для умов функціонування підприємства операцій, що впливають на стабільне формування фінансового результату через високу ймовірність отримання доходів і виникнення витрат» [8].

І.О. Бланк виділяє цілий ряд особливостей операційної діяльності суб'єктів господарювання: мета і характер діяльності, залежність від життєвого циклу підприємства, необхідність попередньо інвестованого капіталу та значних обсягів ресурсів, орієнтація на товарний ринок, наявність операційного ризику [5].

Л.А. Алексеєнко та В.М. Олексієнко визначають операційну діяльність як основний вид діяльності підприємства, з метою здійснення якого воно було створене [6].

Л.Г. Ловінська вказує, що сутність операційної діяльності підприємства проявляється через сукупність господарських операцій, здійснених упродовж звітного періоду [8].

Характеризуючи основні відмінності операційної діяльності від інших видів, Л.А. Бернстайн указує лише на постійну повторюваність та регулярність господарських операцій [4].

Узагальнюючи вищенаведені думки, під операційною діяльністю варто розуміти, що це основний вид діяльності підприємства, який складається з типових для умов функціонування операцій, що впливають на фінансовий результат протягом звітного періоду та спрямовані на забезпечення поставленої мети функціонування діючого суб'єкта.

Для якісного функціонування операційної діяльності застосовують операційний менеджмент. Американські професори Р. Чейс та Н. Аквілано визначають операційний менеджмент як управління всіма ресурсами, необхідними для виробництва продукції та надання послуг організацією. Інші американські дослідники С. Лі та М. Шнай-Дер'янс визначають операційний менеджмент як науку про концепції, методи, процедури, технології, які використовуються управліннями у процесі створення та функціонування операційної системи.

Російські професори З.П. Румянцева та Н.А. Саломатін визначають операційний менеджмент як систему взаємозв'язаних елементів, що характеризують виробництво, його організацію, технічне обслуговування, а також управління виробничою стратегією, програмою, виробництвом в оперативному режимі, матеріальним забезпеченням виробництва, ціноутворенням, витратами у виробництві. Кожний із визначених елементів стосується операційного менеджменту і вимагає відповідного розгляду у їх взаємозв'язку та взаємодії.

Можна зробити висновок, що операційний менеджмент стосовно підприємства – це процес проектування, планування, узгодження, контролю всіх засобів, процесів і видів діяльності, необхідних для перетворення праці, капіталу, матеріалів, енергії та професійних навичок у товари та послуги для задоволення потреб зовнішнього середовища.

Ефективність функціонування суб'єкта, що господарює, залежить від якісно сформованої операційної системи. Основою для організації управління операційною системою підприємства є операційна функція, під якою можна розуміти «...дії, в результаті яких виробляються товари або надаються послуги» [1].

Повна система виробничої діяльності підприємства називається операційною і є центральною ланкою будь-якого підприємства з випуску продукції або надання послуг. У цій системі, створеній на основі раціонального (вертикального та горизонтального) поділу праці та сполучення в часі і просторі предметів, засобів і самої праці, реалізується операційна функція, тобто сукупність дій з переробки (перетворення) ресурсів, одержуваних із зовнішнього середовища, і передачі результатів діяльності в зовнішнє середовище.

Операційна система складається з таких підсистем [2]:

– *управління, або планування і контролю* (одержує інформацію із зовнішнього і внутрішнього середовища про стан переробної підсистеми і підсистеми забезпечення, обробляє цю інформацію і видає рішення про те, як повинна працювати переробна підсистема);

– *переробної* (виконує продуктивну роботу, безпосередньо зв'язану з перетворенням вхідних величин у вихідні результати);

– *забезпечення* (не зв'язана безпосередньо з виробництвом виходу, але виконує необхідні функції забезпечення переробної підсистеми).

Переробна підсистема підприємства виконує виробничу роботу, безпосередньо пов'язану із перетворенням вхідних ресурсів у вихідні результати. У процесі функціонування підприємства частина матеріальних і енергетичних ресурсів піддається перетворенню, а частина споживається під час виробничого процесу. Функціонування переробної підсистеми вимагає певних капіталовкладень, регулярного надходження інформації від підсистеми управління про зміни технологій аналогічних виробництв на інших підприємствах, про стан ринку сировини, матеріалів, енергії та кінцевих продуктів, створених переробною підсистемою.

Забезпечувальна підсистема не пов'язана з виробництвом товарів чи послуг, однак забезпечує діяльність переробної. До забезпечувальної підсистеми належать обчислювальний центр, ремонтно-експлуатаційні, транспортні служби, охорона, експедиція, будівельні підрозділи, підрозділи соціально-побутового характеру тощо; її структура залежить від потреб і особливостей операційного процесу, який відбувається у переробній підсистемі. Залежно від специфіки виробництва певні підрозділи забезпечувальної підсистеми можуть бути елементами переробної.

Підсистема управління (планування і контролю) призначена для забезпечення функціонування переробної та забезпечувальної підсистем. У ній визначають цілі, політику, основні напрямки розвитку операційної системи, планують випуск продукції та необхідні для цього ресурси. Підсистема управління коригує діяльність інших підсистем операційної системи, забезпечує їхнє взаємоузгоджене і ритмічне функціонування. Для цього вона постійно отримує необхідну внутрішню інформацію про стан переробної та забезпечувальної підсистем, наявність сировини, ресурсів тощо. Із зовнішнього середовища в цю підсистему надходить інформація про попит на продукцію, вартість ресурсів, тенденції розвитку технології, законодавчі та нормативні акти тощо.

Необхідно відмітити те, що значні витрати у допоміжних виробництвах операційної системи можуть бути доцільні лише тоді, коли вони сприяють зниженню собівартості продукції в основному виробництві і підвищують якість основної продукції. Управління ремонтним господарством у сучасній операційній системі потребує великої кількості ремонтних робіт машин і механізмів, транспортних засобів та іншого обладнання, оскільки кожне підприємство зацікавлене в тому, щоб обладнання тривалий час перебувало в робочому стані.

Склад і структура енергетичного підприємства залежать від обсягів основного виробництва, його енергоємності, географічного розміщення підприємства та інше. До його складу входять:

- теплосилові господарства (котельні, бойлерні);
- водопостачання і каналізація (насосні станції);
- газове господарство (газогенераторні, компресорні, кисневі й ацетиленові станції; промислова вентиляція; холодильні установки, кондиціонери);
- електросилові господарства (заводська ТЕЦ; знижують і підвищують трансформаторні підстанції і розподільні пункти; акумуляторні станції);
- слабкострумові господарства (АТС, комутаторні установки; радіотрансляційна мережа з відповідною апаратурою; установки промислового телебачення; зарядні станції);
- паро-, водо-, воздухопроводні і газові мережі; електричні й слабкострумові мережі та лінії, що доводять усі види енергії до місця їх споживання;
- цехові і загальнозаводські споживачі енергії;

– ділянка контрольно-вимірювальних приладів і автоматики;

– електроремонтний цех і ділянки в основних цехах;

– складське господарство.

Щоб операційна діяльність працювала злагоджено, підприємству потрібно зосередитись на меті свого функціонування. Електроенергія – це основний продукт діяльності енергетичних підприємств, які, у свою чергу, поділяються на підприємства з виробництва, передачі та розподілу електроенергії. Так як підприємства електроенергетики є підприємствами з безперервним виробництвом, то операційна діяльність має бути врегульована.

Автором запропоновано систематизувати специфічні вимоги до операційної діяльності енергетичних підприємств:

1. Особливості логістики – товар, який не має складів.

2. Особливості до управління якістю – від початку виробництва до розподілення товар не втрачає своїх первинних властивостей.

3. Особливості до автоматизації техніки.

4. Територіальне розміщення, тобто ресурсне забезпечення. Споживачі електроенергії існують усюди. Виробляється ж вона в місцях, близьких до паливних джерел і гідроресурсів. Тому виникає необхідність передачі електроенергії на відстані, що досягають іноді сотень кілометрів.

Ефективність операційної діяльності визначається наступними групами якісних і кількісних показників:

– рівень виконання виробництва і реалізації продукції;

– використання виробничої потужності, основних і оборотних виробничих фондів;

– використання трудових ресурсів і фонду оплати праці;

– затрат на виробництво продукції;

– фінансового стану підприємства.

Якщо відбувається відхилення від вищенаведених показників, то це є причиною удосконалення операційної діяльності підприємства.

Удосконалення операційної діяльності можливе через:

– збільшення фінансування на дослідження й розробки;

– переоцінку і переобладнання виробничих потужностей;

– досягнення гнучкості робочої сили організації шляхом підготовки працівників для виконання кількох різних робіт.

Запропоновані методи удосконалення операційної діяльності дозволять покращити функціонування підприємства, збільшити доходи та зменшити витрати.

Висновки. Головною складовою всієї господарської діяльності підприємства та основною метою його функціонування є операційна діяльність. На основі вивчення поняття операційної діяльності підприємства загалом та враховуючи специфічність енергетичного підприємства, можна зробити висновок, що операційна діяльність такого підприємства має ряд своїх особливостей. Тому нами запропоновано систематизувати специфічні вимоги до операційної діяльності саме енергетичних підприємств. На основі цього можна розглядати енергетичні підприємства як особливі підприємства галузі. Операційна діяльність підприємства залежить від ряду показників. Для її ефективного функціонування було запропоновано якісні та кількісні показники, що дає змогу удосконалити операційну діяльність енергетичних підприємств.

З метою детальнішого вивчення особливостей операційної діяльності енергетичних підприємств потрібно зосередити увагу на показниках, які на неї впливають.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hanna M.D. Integrated operations management. Adding value for customers / M.D. Hanna, W.R. Newman. – 1st ed. – New Jersey: Prentice Hall, 2001. – 753 p. Hanna M.D. and Newman W.R. (2001), Integrated operations management. Adding value for customers, 1st ed., Prentice Hall, New Jersey, USA.
2. Stevenson W.S. Operations management / W.S. Stevenson. – New York: McGraw-Hill/Irwin, 2008. – 944 p. Stevenson, W.S. (2008), Operations management, McGraw-Hill/Irwin, New York, USA.
3. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
4. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Л.А. Бернстайн; пер. с англ.; научн. ред. пер. И.И. Елисеєва; гл. ред. серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624 с.
5. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1998. – 544 с.
6. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський) / Уклад. Л.М. Алексеєнко і В.М. Олексієнко. – Тернопіль: Астон, 2003. – 672 с.
7. Економіка підприємства: [підручник] / За заг. ред. С.Ф. Покропівного; вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001.
8. Ефимова О.В. Финансовый анализ / О.В. Ефимова; 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Бухгалтерский учет, 1999. – 352 с.
9. Лежнюк П.Д. Оцінка чутливості втрат потужності в електричних мережах: [монографія] / П.Д. Лежнюк, В.О. Лесько. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. – 126 с.
10. Ловінська Л.Г. Концепція фінансового результату у системі бухгалтерського обліку підприємств / Л.Г. Ловінська // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 58–65.
11. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності / С.В. Мочерний. – К.: Академія, 2005. – 280 с.
12. Олексюк О.І. Економіка результативності діяльності підприємства: [монографія] / О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2008. – 362 с.